

Pojmy:

Návyková látka:

- definice je v ust. 130 TZ
- alkohol, omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky způsobilé nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování
- vymezení je široké a demonstrativní
- zahrnuje široký okruh látek, některé jsou i volně dostupné (ředidla, čisticí prostředky)
- výraz „návykové látky“ je však věcně nesprávný – je neurčitý a vyvolání návyku není pojmovým znakem těchto látek
- zák. o návykových látkách pojem definuje jinak – rozhodující bude 130 TZ

Alkohol:

- zákon č. 37/1989 Sb., o ochraně před alkoholismem a jinými toxikomaniemi – nahrazen - zák. č. 379/2005 Sb. o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami

alkoholickým nápojem – lihovina, víno a pivo; rozumí se též nápoj, který není uveden ve větě první, pokud obsahuje více než 0,5 objemového procenta alkoholu

škodlivým užíváním – způsob užívání tabákových výrobků, alkoholu nebo jiných návykových látek, vedoucí k poškození tělesného nebo duševního zdraví uživatele

Omamné a psychotropní látky:

— **2 zákona č. 167/1998 Sb., o návykových látkách – pod pojmem návyková látka rozumí:**

- omamné látky a psychotropní látky uvedené v přílohách tohoto zákona č. 1-7

- u nichž vzniká nebezpečí chorobného návyku nebo psychických změn nebezpečných pro společnost nebo pro toho, kdo je opakovaně z odborného dohledu užívá, a jsou uvedeny v seznamech - přílohách

- přípravkem obsahujícím omamnou a psychotropní látku – roztok nebo směs v jakémkoli fyzikálním stavu, ve kterém je taková látka obsažena

Droga:

- pochází z arabského „durana“ (léčivo)

- jakákoli látka, která, je-li vpravena do živého organismu, může pozměnit jednu nebo více jeho funkcí (pojem široký)

- látky uvedené v seznamech omamných a psychotropních látek (zmíněné přílohy č.1-7 zák. o návykových látkách)

Drogová závislost: *(méně přísně toxikomanie, narkomanie)*

- psychický a někdy i fyzický stav vyplývající ze vzájemného působení mezi živým organismem a drogou charakterizovaný změnami chování a jinými reakcemi
- reakce – zahrnují nutkání brát drogu stále, pravidelně pro její psychické účinky
- -osoba může být závislá na více než jedné droze

Fyzická závislost:

- stav organismu vzniklý dlouhodobým a častým podáváním drogy
- stav chronické otravy organismu
- organismus drogu vyžaduje, potřebuje (organismus zahrnul drogu do své látkové výměny)
- není-li droga – dostaví se abstinenční příznaky

Psychická závislost:

- duševní stav vzniklý podáváním drogy
- je-li podávání přerušeno, dostaví se **psychické poruchy** (závislý člověk již pak není schopen prožívat původní extázi, je vytržen, chování je podřízené touze získat drogu)

Tolerance:

- schopnost organismu snášet určité látky

Úzus drog – upotřebení drog jako léku

Misúzus – nadměrná aplikace léků

Abúzus – zneužívání drog

Abstinenční syndrom (odvykací syndrom) – příznaky, vyskytující se v různé intenzitě při závislosti na všech návykových látkách

- příznaky – pocení, třes, zvášená teplota, nechutenství
- příznaky životu nebezpečné – deprese, epileptický záchvat, sebevražedné jednání
- do organismu se návykové látky dostávají zpravidla požitím (perorálně)inhalací, vtíráním do pokožky, injekční aplikací (intramuskulárně, intravenózně)- s sebou nese riziko snadného předávkování, infekcí včetně žloutenky či viru HIV

Alkohol jako návyková látka:

- „tradiční a legální droga“ – na evropském a severoamerickém kontinentu
- společensky daleko více tolerováno než aplikace nealkoholových drog – pití alkoholu je součástí různých společenských příležitostí rodinných zvyklostí
- ČR zaujímá jedno z přechodných míst v Evropě
- Alkoholismus – výrazný podíl na rozvratu rodiny, zanedbání výchovy dětí, vede k celkové degeneraci osobnosti člověka (v roce 1998 u téměř 9 % rozvedených manželství je jako hl. příčina uvádán alkoholismus některého z partnerů)
- Děti alkoholiků – častěji pacienti dětské psychiatrie, častěji přicházejí do dětských domovů, končí své vzdělání ukončením základní školy
- alkohol ovlivňuje nepříznivě metabolismus buněk nervové soustavy – nejrychleji proniká do mozku, plic, jater a ledvi. Zhruba jen 5 % požitého alkoholu je vyloučeno v nezměněné formě močí, potem a dechem

Vývoj návyku na alkohol:

- **Fáze počáteční** - pití přináší úlevu, začíná pít systematicky
- **Fáze varovná** – nemůže se bez alkoholu obejít
- **Fáze rozhodná** – ztrácí kontrolu
- **Fáze ovládnutí**

Osoby požívající alkohol – rozdělení do skupin:

- studium osob požívajících alkohol dlouhodobě (změny somatické, psychické, změny chování – rozdělují se do skupin:

Typ alfa-při nedisciplinovaném pití, může působit společenské problémy

Typ beta – záhy se projeví somatické (tělesné) poškození

Typ gama – zde řadíme výše uvedené 4 stadia vývoje návyku

Typ delta

Typ epsilon (tzv. kvartální pití)

Hladina alkoholu	Pocit	Chování
0,4 promile	uvolnění	vyšší riziko úrazu
0,6 promile	veselost	Ovlivněna schopnost rozhodování a úsudku
0,8 promile	teplo, spokojenost	zhoršené sebeovládání, horší postřeh
1,2 promile	Mnohomluvnost, podrážděnost	Impulsivnost, prudké nevypočitatelné reakce
1,5 promile	otupělost, zmatenost	Méně zřelená řeč, agresivita, sklon k násilí
2,0 promile	tupá opilost	Poruchy rovnováhy, dvojité vidění, poruchy paměti
3,0 promile		Možné bezvědomí
4,0 promile		Bezvědomí, riziko smrtelné otravy

- Alkohol = významný kriminogenní faktor:
 - u násilné kriminality a některých sexuálních trestných činů
 - trestní zákoník zná tzv. Rauschdelikt – trestný čin opilství (§ 360 TZ)

Drogová problematika:

- problémy spojené s užíváním nelegálních nealkoholových drog v ČR – nárůst v souvislosti se změnou společenské situace v r. 1989
- snahy organizovaného zločinu expandovat na náš drogový trh
- po roce 1989 zavádění „dumpingových cen“ některých zahraničních drog
- cílem dumpingových cen – vytvořit na území ČR trvalé odbytiště těchto látek
- snahou bylo převést co nejvíce uživatelů z pervitinu na heroin

Problémy související se zneužíváním drog:

- **Problém sociální** – u konzumentů dochází ke změnám v základních životních hodnotách, oslabování vůle, narušení mezilidských vztahů
- **Problém zdravotní** - somatické a psychické poruchy , vysoké riziko nákazy infekcí přenášených krví – hepatitidy, viru HIV
- **Problém finanční** – zatížení veřejné sféry o náklady na represí, zdravotní péči, preventivní programy

Protidrogová politika:

Dvojí koncepce:

- Represivní přístup – cílem je osvobození společnosti od drog a potrestat pachatele
- Terapeutický přístup – cílem je omezování škodlivých důsledků zneužívání drog; léčebné a preventivní péče

Zájemce o drogy:

- jednorázové – zkusí jednou a dost
- experimentální – opakovaně experimentuje s jedním druhem či více druhy
- příležitostné – vyhledává příležitosti, spojuje užívání s určitými aktivitami, okruhem lidí
- pravidelné až problémové či závislé uživatele drog – užívá drogy bez vazby na místo, čas a prostředí

- frekvence a rozsah užívání je nejvyšší ve velkých městech
- rozsáhlá „skrytá“ populace uživatelů drog, kteří nejsou v kontaktu s žádnou zdravotní, sociální institucí

Poměr mužů a žen užívajících drogy:

- u heroinu a pervitinu – rozdíly mezi pohlavím
- ženy – uživatelky pervitinu – věková skupina 15-19 převažují nad muži jako žadatelé o prvou léčbu
- muži- uživatelé heroinu – převažují ve všech věkových kategoriích nad ženami

Věk uživatelů drog:

- trend mírného vzestupu průměrného věku nových léčených uživatelů drog
- mírné stárnutí uživatelů drog
- průměrný věk uživatelů heroinu a pervitinu má vzestupný trend
- nejvyšší průměrný věk v době první návštěvy v léčebných a kontaktních centrech – mají uživatelé heroinu (r. 2005 25,5 roku), průměrný věk uživatelů pervitinu 23,4 roku

- zhruba 55-60 % léčených uživatelů drog užívá kromě základní drogy také 1-2 drogy sekundární
- jako sekundární droga – nejčastěji marihuana, pervitin, extáze a heroin

Socioekonomické trendy:

- užívání drog – je u nás v nepřímé úměře s dosaženým vzděláním (např. v r. 2003 55% z problémových uživatelů drog mělo pouze základní či nedokončené vzdělání (51 % z mužů, 63% z žen)
- nezaměstnaných či pouze příležitostně pracujících je mezi uživateli cca 50% (vyšší podíl mezi muži, nejčastěji v Ústeckém kraji, v Praze, v Jihomoravském kraji a v Plzeňském kraji)
- okolnosti, které vedou uživatele k návštěvě léčebného centra – 60-65 % klientů z vlastního rozhodnutí, příp. pod vlivem rodinného příslušníka

- asi polovina léčených uživatelů drog žije s rodiči, často však klient udává, že žije pouze sám – častěji muži než ženy
- závažné jsou informace o tom, že spolu s uživatelem drog žijí i děti (častěji ženy)

Vývojová stadia:

- závislost na alkoholu vzniká průměrně u 8-10 % populace požívající pravidelně alkohol
- závislost se vyvine během 3-20 let

x

- závislost u drog se u 80 % populace vyvine v rozmezí několika týdnů či měsíců!!!

1. Iniciální fáze – první experimenty s drogou

2. Pravidelné užívání – vyvine se tolerance na drogu, k
která nutí brát si drogu znovu,
zvyšovat dávky

3. Stadium závislosti – nekontrolované užívání drogy, stav
bez drogy – nesnesitelný, touží po rychlém uvedení do stavu
intoxikace

4. Terminální fáze - stav degradace celé osobnosti

- intervaly mezi jednotlivými fázemi jsou nesrovnatelně kratší než u alkoholu ,
závisí na věku, zdravotním stavu, osobnostních charakteristikách, druhu drogy

- zneužívání drog – v ČR – v první polovině 20 stol.
- v průběhu 1. světové války – přišli lidé do styku s opiáty – přivykli si na ně
- ve 20. letech min. stol – módní šňupání kokainu (okrajový charakter)
- po skončení 2. světové války – zneužívání amfetaminových farmaceutik – psychostimulační charakter
- v dalších desetiletích – poptávka s stupňovala – omezený pohyb přes hranice, nekonvertibilní měna, před listopadem – drogová scéna měla specifický charakter
- mezi mládeží – čichání těkavých látek (ředidel, čistících prostředků)
- dospělí - zneužívání celé řady léčiv obsahujících morfin, kodein, halucinogenní látky,
 - toxikomanská subkultura – vypracovala postupy – kdy se účinné složky z léků oddělovaly a dále chemicky upravovaly – pervitin
- po listopadu 1989 – země – alarmujícím způsobem roste nabídka ilegálních drog

- častou pohnutkou – zvědavost u mládeže – napodobování vzoru v partě, touha o neobvyklých zážitcích
- u drogově závislých – 2 odlišné skupiny podnětů:
 - touha po euforických pocitech, zlepšení nálady, snaha uniknout nepříjemným pocitům, bolesti, složitým životním situacím

Nejčastěji užívaná droga:

- pervitin - počet uživatelů každoročně narůstá
 - zvětšuje se podíl pervitinu jako sekundární drogy (především u uživatelů heroínu)
- marihuana – mírně se snižuje počet uživatelů jako drogy základní, naopak narůstá počet uživatelů marihuany jako drogy sekundární
- LSD – často jako droga sekundární, počet uživatelů v letech 2003-2004 mírně stoupl
- extáze – droga sekundární
- rozpustidla – setrvale sestupná tendence jako základní droga, ale narůstá počet uživatelů rozpustidel jako drogy sekundární (u uživatelů marihuany, pervitinu, heroínu)

Drogové trestné činy:

- Trestní zákoník – hlava VII. Zvláštní části
- 5 trestných činů:

1. TČ nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy (§ 283 TZ)

Omamná látka a psychotropní látky – uvedeny v přílohách č. 1-7 zák. č. 167/1998 Sb., o návykových látkách – přípravkem obsahujícím omamnou a psychotropní látku – roztok nebo směs v jakémkoli fyzikálním stavu, ve kterém je taková látka obsažena

Prekurzorem – tála – příloha č. 9 – roztok nebo směs v jakémkoli fyzikálním stavu obsahující jednu nebo více těchto látek

Obecně – prekurzorem – látka určená k výrobě drogy !!!

Nedovolené nakládání – pachatel drogu neoprávněně vyrobí, doveze, vyveze, proveze...

Drogové trestné činy:

2. Přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu (§ 284 TZ)

- Pojem „množství větší než malé“ – v zákoně není stanoveno přesné množství drogy, které se dá pokládat za osobní spotřebu
- Vyjasní to až aplikační praxe
- Za množství větší než malé – množství, které bude přesahovat jednu dávku drogy pro vlastní potřebu. Množství, které je schopné v daném případě a u dané osoby ohrozit její zdraví nebo život.
- méně závažná jednání mohou být kvalifikována jako přešupek
- přechováním omamné látky konopí – či dalších látek pro vlastní potřebu – neoprávněné držení takové látky – jakoukoliv dobu v množstvím větším než malé !!! Jde-li o přechovávání ve větším rozsahu – ve značném rozsah, jde o okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby
- THC – tetrahydrokanabinol

- jde o ustanovení, které bylo do tr. zákoníku vtěleno až v roce 2009 – trestné je pouze přechovávání omamné nebo psychotropní látky pro sebe !!! přechovávání pro jiného je postihováno ust. § 283
- omamné a psychotropní látky se fakticky rozdělují na měkké - § 284 odst. 2 a tvrdé § 284 odst. 2
- !! konopné látky jsou odlišeny od ostatních drog a postih za nakládání s nimi je mírnější

Drogové trestné činy:

3. Nedovolené pěstování obsahující omamnou nebo psychotropní látku (§ 285 TZ)

- odst. 1 – zákl. skutková podstata záleží v tom, že pachatel neoprávněně pro vlastní potřebu pěstuje v množství větším než malém rostlinu konopí
- odst. 2 – zákl. skut. podstata – postihuje toho, kdo neoprávněně pro vlastní potřebu pěstuje v množství větším než malém houbu nebo jinou rostlinu než uvedenou v odst. 1 obsahující omamnou nebo psychotropní látku
- problematické vyložení pojmu množství „větší než malé“ u rostliny konopí – každá rostlina či druh konopí obsahuje jinou hranici účinné látky, každá rostlina má jiné velikosti, je buď samčího, samičího pohlaví, každá rostlina se co do velikosti či obsahu účinné látky mění v závislosti na fázi vegetačního období – kdy nejvyšší obsah látky (THC) dosahuje až závěrem; samčí rostliny nebývají zneužívány vůbec
- c– zanedbatelý obsah THC – tvoří vrcholíky obsahující nejvíce pryskyřice bohaté na THC

- podle zák. o návykových látkách je zakázáno pěstovat indické konopí s vyšším obsahem THC než 0,3

4. Výroba a držení předmětu k nedovolené výrobě omamné a psychotropní látky a jedu (§ 286 TZ)

- jde o jednání přípravné – které je povýšeno – vzhledem k nebezpečnosti a následkům používaných drog a jedů – na dokonany trestný čin – tj. trestný čin je dokonán již zhotovením předmětu určeného k nedovolené výrobě drogy, i kdyby tento předmět nebyl k výrobě použit
- předmětem určeným k nedovolené výrobě může být cokoli – co lze k výrobě drogy či jedu použít – přístroje, zařízení, součásti, destilační jednotky

Drogové trestné činy:

5. Šíření toxikomanie (§ 287 TZ) – šíření toxikomanie – jakékoliv jednání, které směřuje k rozšíření zneužívání návykových látek jiných než alkoholu

svádění – ve formě návodu – přemlouvání ke zneužívání, předvádění způsobu zneužívání

podporování – charakter pomoci – opatření návykové látky, peněžitá půjčka pro nákup drogy, opatření injekčních stříkaček, opatření bytu, místnostnosti pro narkomana

podněcování – pachatel zamýšlí vzbudit u jiných osob rozhodnutí vedoucí ke zneužívání látek

!!! Samotné požívání návykových látek je beztrestné

Trestná činnost páchaná v souvislosti s nealkoholovou toxikomanií:

- TČ – cílem je vytvořit nabídku drog či poptávku po drogách (viz předchozí trestné činy)
- TČ páchané pod vlivem drog (TČ proti majetku, proti svobodě a lidské důstojnosti, proti životu a zdraví)
- TČ zaměřené na získání drog v souvislosti s jejich abúzem (nejčastěji TČ proti majetku)
- TČ páchané na drogově závislých (TČ proti svobodě a lidské důstojnosti)

Literatura:

TRÁVNÍČKOVÁ, Ivana. Vývoj drogové scény v české republice po r. 1989. Kriminalistika, č. 4, 2007.

NOVOTNÝ, Oto, ZAPLETAL, Josef. Kriminologie. Aspi, 2008.